

2022

Tco

Från a-kassa till b-kassa

Trots höjt tak är svensk a-kassa sämre
än EU:s genomsnitt

Kontakt

TCO Maria Ahrengart

Mobil: 072-5052848

E-post: maria.ahrengart@tco.se

Förord

I september är det riksdagsval. En fråga som har seglat upp på den politiska dagordningen är ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen. Det är också en av de frågor som TCO aktivt driver.

För TCO är arbetslöshetsförsäkringen en omställningsförsäkring. Med det menar vi att den är en viktig del av en fungerande arbetsmarknad, där den som blir arbetslös ges möjlighet att söka ett jobb där kompetens och erfarenhet tas tillvara. Att det finns ett försäkringsskydd som ger ekonomisk trygghet under en begränsad period innebär att chanserna att hitta rätt jobb, snarare än vilket jobb som helst, ökar. Det är bra för individen och det är bra för samhället.

Under pandemin gjordes en politisk överenskommelse om att tillfälligt höja taket i a-kassan. Vi menar att den takhöjningen borde bestå men också utvecklas, så att ersättningen i a-kassan inte urholkas till följd av löneutveckling och prisökningar. Det är en investering i kunskap och kompetens och det är särskilt viktigt i tider då det finns stora problem med kompetensförsörjning i många branscher, både i privat och offentlig sektor.

Den tillfälliga höjningen gör att Sverige klättrar upp några steg jämfört med övriga EU-länder, men det är långt ifrån en position att vara tillfreds över. Svensk välfärd och konkurrenskraft beror av att vi har en god omställningsförmåga. Arbetslöshetsförsäkringen är en viktig del.

A handwritten signature in black ink that reads "Therese Svanström".

Therese Svanström
Ordförande TCO

Innehållsförteckning

FÖRORD	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
SAMMANFATTNING	6
RESULTAT	7
Kort om regelverket för arbetslöshetsersättning	7
Svensk a-kassa i ett europeiskt perspektiv	8
Svensk a-kassa i ett nordiskt perspektiv	11
Utvecklingen av ersättningen i svensk a-kassa i ett europeiskt perspektiv	12
Utvecklingen av ersättningen i svensk a-kassa i ett nordiskt perspektiv	14
ANALYS	15
SLUTSATSER	17
KÄLLFÖRTECKNING	18

Sammanfattning

TCO har i en tidigare rapport visat att ersättningsnivåerna i den svenska a-kassan ligger på en bottenplacering, plats 21 av 27, vid en jämförelse med andra EU-länder. I den här rapporten visar TCO med hjälp av siffror från OECD att så fortfarande är fallet vid det ordinarie regelverket och att trots den temporärt höjda ersättningsnivån i a-kassan, som infördes under pandemin och gäller fram till 2023, så hamnar Sverige på plats 16 av 27 - den nedre halvan inom EU. Sverige är också det land där ersättningsnivåerna har minskat som mest de senaste 20 åren. Svensk a-kassa har blivit en b-kassa.

Att ersättningsnivåerna sjunkit så lågt i Sverige riskerar innebära att många inte klarar sin ekonomi. 2020 var medianlönen i Sverige 32 400 kronor, eller cirka 24 700 kronor efter skatt. Vid det ordinarie regelverket för a-kassan är taket efter skatt cirka 14 000 kronor per månad de första 100 dagarna i arbetslöshet. Vid de temporärt högre nivåerna är det cirka 18 000 kronor efter skatt per månad.

Om ersättningsnivåerna går tillbaka till de ordinarie skulle det innebära ett tapp på mer än 10 000 kronor. Det innebär för många att de vid sidan av att söka nytt jobb behöver oro sig för och göra stora förändringar i privatekonomi, trots att arbetslösheten i de flesta fall inte är långvarig.

I ett välfärdssamhälle är det viktigt att skyddet finns när man behöver det som mest. Försäkringsskyddet från det allmänna måste finnas där även för tjänstemän. Tjänstemän betalar skatt på hela sin inkomst, men många riskerar en orimligt låg ersättning om de blir arbetslösa. Det påverkar legitimiteten för skattesystemet – även tjänstemän med lång utbildning och god löneutveckling måste få rimlig ersättning när de behöver det.

Mot bakgrund av detta anser TCO att:

- Taket i a-kassan behöver höjas. De nu tillfälligt höjda nivåerna som infördes under pandemin behöver permanentas.
- Taket i a-kassan behöver indexeras så att värdet inte urholkas när priserna och lönerna ökar.

Resultat

Kort om regelverket för arbetslöshetsersättning

För att få inkomstbaserad ersättning från a-kassan i Sverige behöver en person vara registrerad på Arbetsförmedlingen, ha arbetat och vara medlem i en a-kassa. Ersättningsperioden vid arbetslöshet inleds med sex dagars karens, men om en person valt att säga upp sig från sin anställning kan den bli utan ersättning i 4,5 dagar.

Tabell 1 visar hur mycket en person som blir arbetslös får i ersättning under olika dagar i arbetslöshet, enligt ordinarie regelverk respektive det temporära regelverk som infördes under pandemin och gäller fram till 2023.

	Ordinarie regelverk	Tillfälligt höjda nivåer på grund av pandemin
Dag 1–100	80 %, max 910 kronor/ersättningsdag	80 %, max 1200 kronor/ersättningsdag
Dag 101–200	80 %, max 760 kronor/ersättningsdag	80 %, max 1000 kronor/ersättningsdag
Dag 201–300	70 %, max 760 kronor/ersättningsdag	70 %, max 1000 kronor/ersättningsdag

Enligt regeringen ska de tillfälligt höjda nivåerna i a-kassan som infördes på grund av pandemin gälla fram till och med utgången av år 2022. Därefter gäller det ordinarie regelverket igen.

Svensk a-kassa i ett europeiskt perspektiv

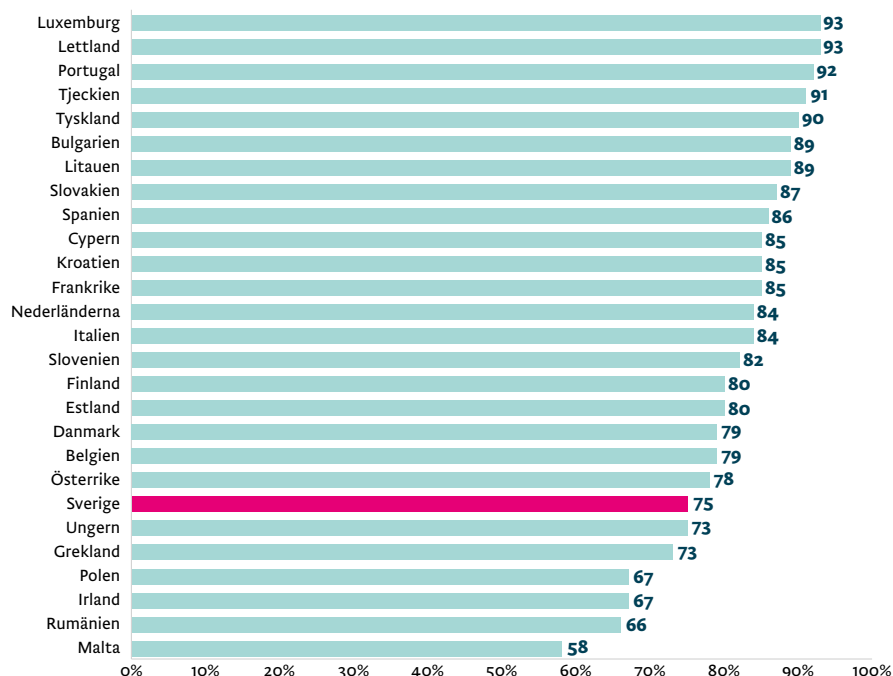
OECD tar regelbundet fram statistik som jämför hur mycket hushåll har att leva på vid arbetslöshet jämfört med vid arbete. Det handlar om uppgifter över hur mycket olika typer av hushåll får i nettoersättning vid arbetslöshet jämfört med nettoinkomsten vid arbete. Det handlar alltså inte enbart om hur mycket ersättning en arbetslös får i a-kassa.

För att visa hur Sverige placerar sig vid en jämförelse med övriga EU-länder och med övriga länder i Norden används här uppgifter från OECD för ett hushåll som består av två vuxna och två barn, 4 och 6 år gamla. De båda vuxna är 40 år och har löner motsvarande landets medellön¹.

I exemplen nedan blir den ene vuxne arbetslös. Den som blir arbetslös antas ha arbetat utan uppehåll sedan 19 års ålder och ha rätt till full arbetslöshetsersättning. Hushållets nettoersättning den andra månaden som den ena vuxna är arbetslös jämförs med hushållets nettoinkomst före arbetslösheten, det vill säga när båda vuxna arbetar. Hushållet antas inte få några andra bidrag eller liknande. Det enda som påverkar hushållets nettoersättning är lön, a-kassa samt beskattningen av dessa i respektive land.

Diagram 1 visar hur Sverige låg till år 2020, när ersättningsnivåerna var enligt det ordinarie regelverket. Då låg Sverige på plats 21 av 27 EU-länder, i en jämförelse av hur mycket hushållet får i nettoersättning vid arbetslöshet jämfört med vid arbete.

DIAGRAM 1. Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar 2020 (ordinarie regelverk för a-kassan). Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom EU år 2020.

Källa: OECD

¹ Enligt SCB var medellönen i Sverige 36 100 kronor i månaden år 2020, vilket är den senast publicerade medellönen.

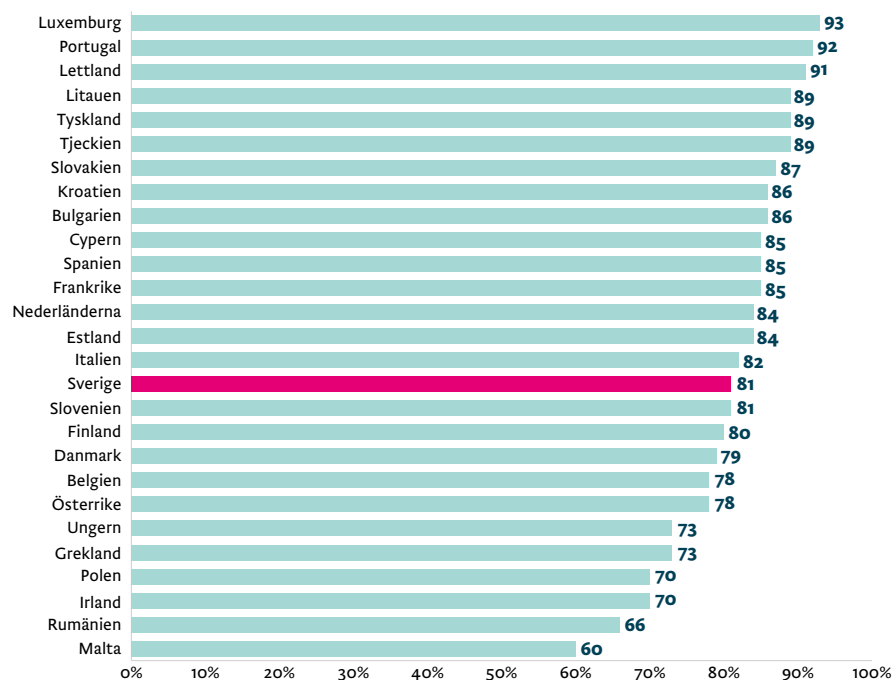

Diagram 2 visar att Sverige hamnar på 16:e plats i en jämförelse av hur mycket hushållet får i nettoersättning vid arbetslöshet jämfört med vid arbete, vid de temporärt höjda ersättningsnivåerna i a-kassan. I de allra flesta EU-länder är ersättningsgraden högre – i vissa fall väsentligt högre.

” Även vid de temporärt höjda nivåerna i a-kassan tillhör Sverige den halva inom EU som ger lägst ersättning vid arbetslöshet.

Även vid de temporärt höjda nivåerna i a-kassan tillhör Sverige den halva inom EU som ger lägst ersättning vid arbetslöshet. Vid de ordinarie regelverkets nivåer ligger Sverige i den fjärdedel som ger lägst ersättning. Det vill säga även med de temporärt höjda nivåerna är Sverige långt ifrån de länder inom EU som ger högst ersättning vid arbetslöshet.

DIAGRAM 2. Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar 2021. Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom EU år 2021.

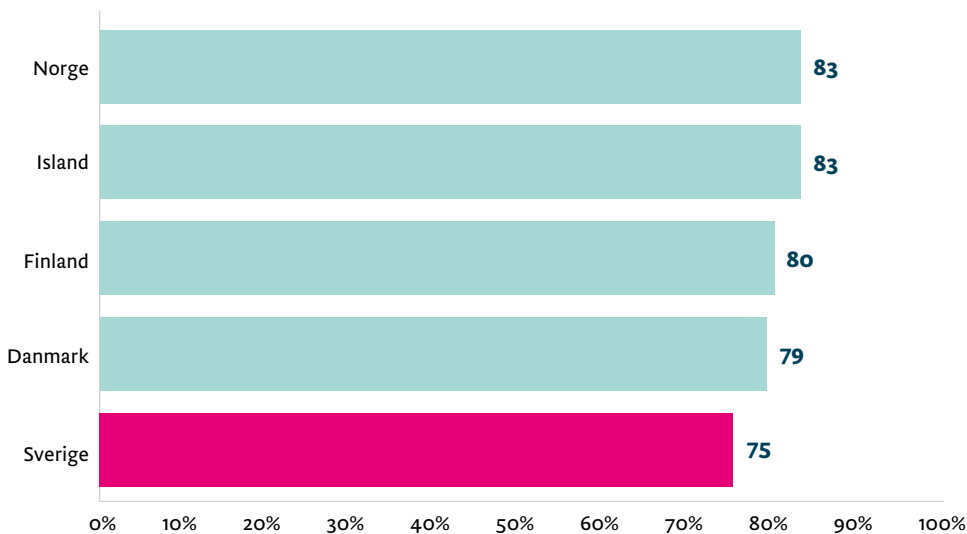

Källa: OECD

Svensk a-kassa i ett nordiskt perspektiv

Av de nordiska länderna har Sverige lägst ersättning vid arbetslöshet jämfört med lön vid arbete, vid de ordinarie nivåerna i a-kassan. Som diagram 3 visar så hamnar Sverige sist bland de nordiska länderna i hur mycket hushållet får i nettoersättning när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda arbetar.

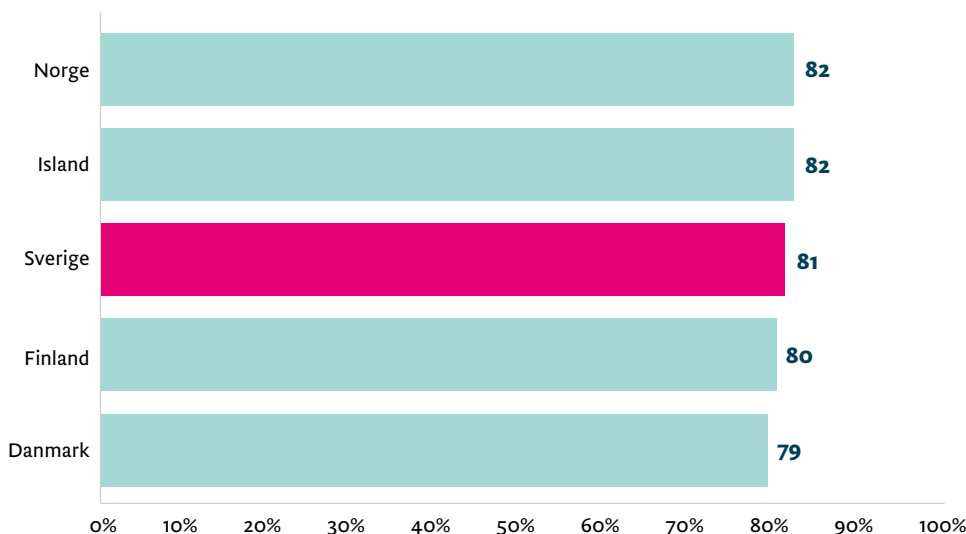
DIAGRAM 3. Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar 2020 (ordinarie regelverk för a-kassan). Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom Norden år 2020.

Källa: OECD

Diagram 4 visar att med de temporärt höjda nivåerna i a-kassan hamnar Sverige i mitten av de nordiska länderna vid en jämförelse av ländernas arbetslöshetsersättning.

DIAGRAM 4. Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar 2021 (vi de temporärt höjda nivåerna i a-kassan). Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom Norden år 2021.

Källa: OECD

Utvecklingen av ersättningen i svensk a-kassa i ett europeiskt perspektiv

Av länderna inom EU har ersättningen från a-kassan minskat mest i Sverige de senaste 20 åren. Det gäller både för de ordinarie nivåerna i a-kassan och med de temporärt höjda. Nettoersättningen vid arbetslöshet jämfört med arbete har minskat kontinuerligt. Räknat på det ordinarie regelverkets nivåer för a-kassan, som börjar gälla igen 2023, har ersättningen vid arbetslöshet i Sverige sjunkit med cirka 9 procentenheter² under den senaste 20-årsperioden. Inget annat EU-land är i närheten av den försämringen i ersättningsnivån.

Tabell 2 visar hushållets nettoinkomst vid arbetslöshet de senaste 20 åren fram till och med år 2021. När en vuxen blev arbetslös var hushållets nettoinkomst 85 procent av hushållets inkomst när båda vuxna arbetade år 2002. Med de temporärt höjda nivåerna i a-kassan vid 2021 har inkomsten minskat till 81 procent. Det innebär en sänkt inkomst med 4 procentenheter under 20-årsperioden.

Andra länder inom EU har förändrat sin arbetslöshetsersättning med mellan -4 och +11 procentenheter under samma period. Trots den temporära höjningen av nivåerna i a-kassan är Sverige ett av de länder där ersättningsgraden sjunkit som mest de senaste 20 åren.

² Se tabell 2, sid 7, i rapporten <https://www.tco.se/contentassets/9ff4835ae6fc4f09a4fbae1986c99ce6/svensk-a-kassa-allt-samre.pdf>

Tabell 2 visar siffror för det första och sista året i jämförelseperioden. Tabellen visar även förändringen i procentenheter mellan 2002 och 2021.

Tabell 2. Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar

Nettoinkomsten den andra månaden vid arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom EU år 2002 respektive år 2021.

Land inom EU	2002	2021	Förändring 2002–2021, procentenheter
Luxemburg	93	93	0
Portugal	96	92	-4
Lettland	**	91	**
Tjeckien	78	89	11
Tyskland	93	89	-4
Litauen	**	89	**
Slovakien	78	87	9
Bulgarien	**	86	**
Kroatien	**	86	**
Frankrike	85	85	0
Spanien	88	85	-3
Cypern	**	85	**
Estland	**	84	**
Nederländerna	84	84	0
Italien	78	82	4
Slovenien	**	81	**
Sverige	85	81	-4
Finland	83	80	-3
Danmark	82	79	-3
Österrike	82	78	-4
Belgien	75	78	3
Grekland	66	73	7
Ungern	74	73	-1
Irland	68	70	2
Polen	67	70	3
Rumänien	**	66	**
Malta	**	60	**

** Uppgift saknas i OECD:s databas

Källa: OECD

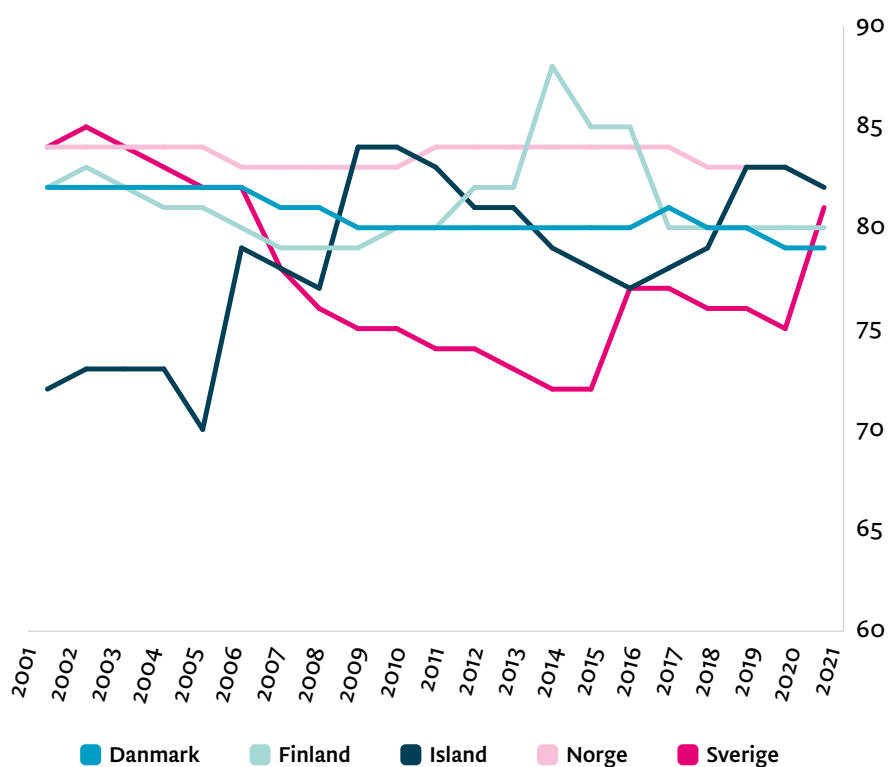
Utvecklingen av ersättningen i svensk a-kassa i ett nordiskt perspektiv

Av länderna inom Norden har ersättningen i a-kassan sjunkit mest i Sverige de senaste 20 åren. Med det ordinarie regelverkets nivåer på ersättning hamnar Sverige klart sist i Norden. Med det temporärt högre nivåerna hamnar Sverige i mitten av de nordiska länderna, vilket diagram 5 visar. För 20 år sedan, när jämförelsen i diagrammet startar, låg Sverige på en första plats.

” Med det ordinarie regelverkets nivåer på ersättning hamnar Sverige klart sist i Norden. [...] För 20 år sedan, när jämförelsen i diagrammet startar, låg Sverige på en första plats.

DIAGRAM 5. Hushållets nettoinkomst när en vuxen är arbetslös jämfört med när båda vuxna arbetar

Nettoinkomsten den andra månaden i arbetslöshet i procent av nettoinkomsten vid arbete. Jämförelse mellan länderna inom Norden år 2002 – 2021.

Källa: OECD

Analys

Att människor känner trygghet inför arbetslöshet är en viktig del av välfärden. Trygghet är också avgörande för vår förmåga att ställa om och möta arbetsmarknadens förändring. Den gör det lättare att se på framtiden med tillförsikt och ta vara på de möjligheter som ny teknik och vetenskapliga landvinningar kan innebära.

Arbetslöshetsförsäkringen är central för den tryggheten. Den bygger på inkomstbortfallsprincipen och är inte tänkt att ersätta hela den tidigare inkomsten, men den som blir arbetslös ska kunna koncentrera sig på att hitta ett nytt jobb och inte drabbas av en drastisk försämring av privatekonomin.

Sverige låg länge i topp vad gäller trygghet. Under 1970- och 1980-talet byggdes den offentliga välfärden upp i Sverige. Många stöd inom socialförsäkringarna blev mer generösa och dessutom tillkom flera nya. Detsamma gällde för arbetslöshetsförsäkringen. Men i samband med den djupa lågkonjunkturen i början av 1990-talet blev villkoren för att kunna få ersättning mer restriktiva och nivåerna i arbetslöshetsförsäkringen mindre generösa. Inte förrän i slutet av 1990-talet höjdes ersättningen något igen. Vid ett par tillfällen i början av 2000-talet samt år 2015 höjdes taket ytterligare. Men de högre nivåerna från 1970- och 1980-talen har inte kommit tillbaka.

Vid inledningen av 1980-talet ersattes 90 procent av arbetstagarens tidigare inkomst, upp till ett tak, med a-kassa. År 1993 sänktes ersättningen till 80 procent. 1996 sänktes ersättningsnivån till 75 procent men redan året därpå höjdes den till 80 procent igen. 2007 ändrades ersättningen så att det blev en avtrappning i ersättningsnivån.

Sverige har tappat drastiskt de senaste 20 åren när det gäller ersättningsnivån i a-kassan. Med det ordinarie regelverket som gällde före pandemin och gäller igen från 2023 hamnar Sverige bland de länder inom EU som har lägst ersättning vid arbetslöshet.³ Även vid den temporära höjningen av a-kassan som gäller fram till 2023 ligger Sverige på den nedre halvan, på plats 16 av 27, när man jämför Sverige med de övriga länderna inom EU. Sverige tillhör även de länder där ersättningen sjunkit som mest under perioden.

Att ersättningsnivåerna sjunkit så lågt i Sverige kan innebära att många inte klarar sin ekonomi. 2020 var medianlönen i Sverige 32 400, eller cirka 24 700 kronor efter skatt. I år är medianlönen högre. Efter skatt är taket i a-kassan cirka 14 000 kronor per månad de första 100 dagarna i arbetslöshet, vid det ordinarie regelverket. Cirka 18 000 kronor per månad vid de temporärt högre nivåerna.

Om ersättningsnivåerna går tillbaka till det ordinarie regelverket skulle det innebära ett tapp på mer än 10 000 kronor. Det innebär för många att de vid sidan av att söka nytt jobb behöver oroa sig för och göra stora förändringar i privatekonomin, trots att arbetslösheten i de flesta fall inte är långvarig.

³ Se rapport <https://www.tco.se/rapporter-och-remissvar/rapporter/2021/svensk--a-kassa--allt-samre/>

Slutsatser

Sverige har en av de högsta sysselsättningsgraderna i EU och ett mycket högt arbetskraftsdeltagande. Det är ett kvitto på att en mycket stor del av befolkningen redan är sysselsatt eller står till arbetsmarknadens förfogande jämfört med hur det ser ut i vår omvärld. Arbetslöshetsförsäkringen är en viktig omställningsförsäkring och det är därför viktigt att den höjs och inte fortsätter urholkas.

I ett välfärdssamhälle, och för legitimiteten att betala skatt, är det viktigt att samhället kan ge ett skydd när man behöver det som mest. Försäkringsskyddet från det allmänna måste finnas där även för tjänstemän som kanske både har en högre utbildning och lång erfarenhet från arbetslivet, och därmed en högre lön när de blir arbetslösa.

Det är viktigare med rätt jobb, och inte bara ett jobb. Det finns en samhällsekonomisk vinst i att en person som blir arbetslös ges bra förutsättningar att komma tillbaka till arbete – till ett arbete som efterfrågar rätt kompetens. Produktiviteten i Sverige blir högre om matchningen på arbetsmarknaden blir bättre. Då ökar tillväxten i Sverige vilket i sin tur kan ge en ökad välfärd för många.

Ekonomisk trygghet fungerar även som en automatisk stabilisator för ekonomin. Efterfrågan kan hållas uppe även när många blir arbetslösa. Och spridningseffekter, som en snabb nedgång på bostadsmarknaden, kan undvikas.

Ett bra inkomstskydd kan betyda mycket. Det kan vara skillnaden mellan att behöva flytta och att kunna koncentrera sig på att hitta ett nytt arbete. Arbetslöshetsförsäkringen är en viktig omställningsförsäkring.

Trots detta har vi en situation där ersättningen från a-kassan i Sverige ligger i botten inom EU, vid det ordinarie regelverket. Även när ersättningsnivåerna höjs, som det gjorts temporärt under pandemin, ligger Sverige på nedre halvan inom EU. Lägg till det att i inget annat land inom EU har ersättningen minskat så mycket som i Sverige de senaste åren. A-kassan har blivit en riktig b-kassa. Det tydligt att åtgärder behövs för att stärka a-kassan.

TCO:s förslag

- **Taket i a-kassan behöver höjas.** De nu tillfälligt höjda nivåerna som infördes under pandemin behöver permanentas.
- **Taket i a-kassan behöver indexeras** så att värdet inte urholkas när priserna och lönerna ökar.

Källförteckning

OECD (2022), "Benefits and wages: Net replacement rates in unemployment", OECD Social and Welfare Statistics (database), Net replacement rates in unemployment | OECD Social and Welfare Statistics | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org) (hämtad 2022-04-04)

SCB (2022). "Medianlöner I Sverige", <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/utbildning-jobb-och-pengar/medianloner-i-sverige/>

Regeringskansliet (2021) "A-kassan förändras tillfälligt", <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/04/a-kassan-forandras-tillfalligt/>

Om TCO

TCO är en partipolitiskt fristående centralorganisation som samlar 12 fackförbund med över 1,2 miljoner medlemmar. Vår uppgift är att påverka politiken och samhällsutvecklingen för goda villkor i arbetslivet. TCO-förbundens medlemmar är både välutbildade och professionella yrkesutövare. De jobbar i landets privata tjänste- och industriföretag, kommuner, regioner, kyrka, statliga myndigheter och i den ideella sektorn. Bland yrkesgrupperna finns allt från ingenjörer och journalister till poliser, ekonomer och sjuksköterskor. Över 60 procent av medlemmarna är kvinnor.

Vill du veta mer? Gå in på www.tco.se

Tjänstemännens centralorganisation
Linnégatan 14, 114 94 Stockholm
Tel 08-782 91 00, tco.se

